

กระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสากลขององค์กรภาคธุรกิจที่ รับผิดชอบต่อสังคม

The Process of Creating the Global Responsibility of Corporate Socially Responsible Business

พระมหาสมพงษ์ สนต์จิตโต

Phramaha Sompong Santacitto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: mcuasean@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสากลขององค์ทะเลาะที่ 14 แก่
องค์กรภาคธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม บทความนี้เน้นงานเอกสาร ซึ่งอยู่ภายใต้หัวข้อหลัก พุทธธรรมกับการ
พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ และหัวข้อย่อย พุทธปัญญาเพื่อสังคมแห่งการตื่นรู้ ผู้เขียนวิเคราะห์
กระบวนการซีเอสอาร์ตามแนวคิดพระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบันโดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อสากล เพื่อเป็น
การบูรณาการ สังเคราะห์ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสากลกับการทำซีเอสอาร์ ในบทความนี้เน้นการ
เปลี่ยนแปลงภายในขององค์กรภาคธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วยการขยายมุมมองที่
กว้างไกลเป็นอิสระและพัฒนาความรู้สึกร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: กระบวนการ; ความรับผิดชอบต่อสากล; องค์กรภาคธุรกิจ

ABSTRACT

This paper aims at applying the concept of universal responsibility by H.H. the 14th Dalai Lama into the Corporate Social Responsibility. This is documentary style under the sub-theme Wisdom for Awakening Society. The author analyses the process of CSR with Buddhist approach in the present times i.e. universal responsibility, in order to integrate and synthesize universal responsibility into CSR. This paper focuses on inner transformation of the corporate sector that is responsible for society under the extension of the wider and freer outlook and the development of mutual sensations towards all stakeholders.

Keywords: The Process; Global Responsibility; Corporate Socially Responsible Business

บทนำ

เนื่องจากสังคมในอดีตเป็นสังคมที่รับผิดชอบหรือพึ่งพาอาศัยกันเฉพาะสังคมหรือชุมชนเป็นหลักและพึ่งพากันในระหว่างสังคมและชุมชนน้อยมาก แต่ปัจจุบันในยุคสมัยที่โลกเล็กลง ประชากรโลกเหมือนเป็นเพียงชุมชนโลกเดียวกัน (global community) การทหารและการเมืองได้สร้างกลุ่มประเทศขนาดใหญ่ การอุตสาหกรรมและการค้านานาชาติได้สร้างเป็นเศรษฐกิจโลก และการสื่อสารระดับโลกที่รวดเร็วได้ขจัดกำแพงแห่งระยะทางภาษาและเชื้อชาติ

ความรับผิดชอบต่อสากลจึงเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองกับบริบทสังคมสมัยใหม่ ริเริ่มจากองค์ทะเลลามาที่ 14 สอดคล้องกับเศรษฐกิจปัจจุบันได้มีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความรู้สึกรับผิดชอบต่อสากลจึงควรมีอยู่ทุกแง่มุมของชีวิตสมัยใหม่เพราะเหตุการณ์ที่สำคัญต่างๆ ในส่วนของโลก ท้ายที่สุดแล้วก็ส่งผลกระทบต่อโลกทั้งหมด เช่นเศรษฐกิจตกต่ำในอีกที่หนึ่งของโลกก็มีผลกระทบต่ออีกซีกโลกหนึ่ง เหตุการณ์ในตะวันออกกลางมีการประท้วง ก็ส่งผลต่ออีกซีกโลกหนึ่งเพราะปัจจุบันเศรษฐกิจโลกขับเคลื่อนจากน้ำมันที่ผลิตขึ้นในประเทศกลุ่มอาหรับ เหมือนเหตุการณ์ประท้วงในประเทศโลกอาหรับเริ่มจากประเทศอิหร่านจนถึงประเทศลิเบีย (Libya) ส่งผลให้ราคาน้ำมันขึ้นมีผลกระทบต่อไปยังประเทศอีกที่หนึ่ง หรือเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติแผ่นดินไหว 8.9 ริกเตอร์และ ซึนามิที่ประเทศญี่ปุ่นมีผลกระทบต่อญี่ปุ่นและประเทศที่เป็นคู่ค้าขายกับประเทศญี่ปุ่น

ความสลับซับซ้อนของปัญหาในระดับโลก

แม้วิกฤติปัญหาสาหัสหนักหนาของโลก เช่น ปัญหาประชากรล้นโลก การสูญเสียสิ้นไปของทรัพยากรธรรมชาติและวิกฤติการสิ่งแวดล้อมที่คุกคามต่ออากาศ น้ำ ดินไม้ และสรรพชีวิต ที่เป็นรากฐานการดำรงอยู่ของโลกใบนี้ที่เราอาศัยอยู่ด้วยกัน การให้มนุษย์ที่กำลังเผชิญหน้าต่อความท้าทายของยุคสมัย ด้วยมีการพัฒนาระดับความรู้สึกรับผิดชอบต่อยิ่งใหญ่มาก โดยเน้นไม่ให้เห็นแต่เพียงตัวเอง ครอบครัว ประเทศชาติของตัวเองเท่านั้น แต่ต้องทำทุกวิถีทางเพื่อประโยชน์สุข ของมวลมนุษยชาติโดยภาพรวม

จากการที่กระบวนทัศน์สมัยใหม่ที่มีรากฐานมาจากกระบวนทัศน์แบบลัดทอนหรือแยกส่วน มีอิทธิพลต่อโลกยุคปัจจุบันในแวดวงต่างๆ และจากแนวคิด การพิชิตธรรมชาติและความสุขมิได้เพราะการมีวัตถุที่พร่างพรูนำไปสู่การพัฒนาที่มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม ระหว่างคนรวย คนจน คนทางซีกโลกเหนือ และทางซีกโลกใต้ เกิดวิกฤตโลกในปัจจุบัน ดังที่องค์ทะเลลามาได้ย้ำไว้ถึงปัญหาระดับโลกหรือระดับสากลอันเนื่องมาจากประเด็น 5 ประการคือประการแรกด้านสังคม โลกที่เล็กลงเพราะประชากรโลกเพิ่มขึ้นซึ่งดูเหมือนเป็นเพียงหนึ่งชุมชน ประการที่สองด้านการเมืองมีการฝักฝ่ายทางการเมืองและการเมืองได้สร้างกลุ่มประเทศขนาดใหญ่ ประการที่สามด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและการค้านานาชาติได้สร้างเศรษฐกิจระดับโลก ประการที่สี่ด้านการสื่อสาร การสื่อสารระดับโลกได้ขจัดกำแพงแห่งระยะทาง ภาษาและเชื้อชาติ ประการที่ห้าด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางธรรมชาติสูญสิ้น วิกฤติการทางสิ่งแวดล้อมที่คุกคามต่ออากาศ น้ำ ดินไม้

ตลอดจนชีวิตอันสวยงามเป็นจำนวนมาก (ศกณ สุวรรณรัตน์, 2552) ดังนั้น สังคมมนุษย์จึงใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นด้วย ปัญหาที่หนักสาหัส เช่น ปัญหาประชากรล้นโลก ซึ่งในปัญหาวิกฤตการระดับโลกหลายประการ พระไพศาล วิสาโล ได้แสดงทัศนะไว้ในหลายประเด็น ซึ่งผู้เขียนนำมาแยกให้ความเป็นสัดขั้ว (สุดโต่ง) โน้มเอียงไปด้านใด ด้านหนึ่งจนเกิดเป็นวิกฤตปัญหาระดับโลกร่วมกันระดับต่างๆ (พระไพศาล วิสาโล, 2553)

ในประเด็นนี้ผู้เขียนมีทัศนะว่า การพบปะ ฟังพากัน เรียนรู้ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้นทำให้เข้าใจสภาพ ปัญหาต่างๆ ในโลก ไม่ใช่เพียงปัญหาของประเทศ สังคมตนเอง ทำให้เป็นปัญหาที่ข้ามพินเขตแดนประเทศ ทวีป โดยเฉพาะ ความไม่เท่าเทียมกัน และความอยู่ดีธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง ดังนั้น ปัญหา ดังกล่าวเป็นปัญหาของทุกคนที่มองเหตุการณ์ต่างๆ เชื่อมโยงถึงกัน ปัญหาทุกอย่าง ความยากจนหรือปัญหา สิทธิมนุษยชน แม้จะเกิดขึ้นในต่างประเทศแต่อาจส่งผลกระทบมาถึงอีกประเทศหนึ่ง และ โลกเล็กลงทุกวัน ทุกๆ อย่างจำเป็นต้องฟังพาคายกันมากยิ่งขึ้น ประโยชน์คนอื่นเป็นประโยชน์ตนด้วย ถ้าคนอื่นมีความสุข ตนก็มีความสุข ถ้าคนอื่นทุกข์ ท้ายที่สุดตนก็ต้องเป็นทุกข์ การแก้ปัญหาจึงเป็นเรื่องสำคัญขงทุกๆ องค์กร ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรทางธุรกิจหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (เอ็นจีโอ) หรือแม้แต่รัฐบาล ต้องแสดงความเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาช่องว่างทางเศรษฐกิจ จึงเป็นเวลาที่เหมาะสมที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ เหล่านี้ด้วยแนวคิดความ เป็นหนึ่งเดียวกันของมนุษยชาติ และด้วยความเข้าใจว่าสังคมโลกทุกวันนี้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้ง (ศกณ สุวรรณรัตน์, 2552) ด้วยการเปลี่ยนแปลงภายในใช้พุทธิปัญญาเพื่อสังคมแห่งการตื่นรู้ซึ่งในที่นี้หนึ่งใน ประชาสังคมคือองค์กรภาคธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม (ซีเอสอาร์)

ความรับผิดชอบระดับโลก

ความรับผิดชอบระดับโลก (Global Responsibility) เนื่องจากประเทศ ภูมิภาคต่างๆ หันมาฟังพาคาย กันมากขึ้น ด้วยเหตุหลายประการ

- 1) การผนวกรวมกันทางระบบเศรษฐกิจ
- 2) การสื่อสารระหว่างประเทศที่ทำได้ง่ายขึ้นรวมไปถึงสายการบินต้นทุนต่ำ
- 3) รัฐบาลแต่ละประเทศไม่ได้มีหน้าที่เพียงดูแลประชาชนของตนให้อยู่ดีมีสุขหากแต่จำเป็นต้องให้

ความร่วมมือกับประเทศอื่นๆ อย่างดี

ในประเด็น (ข้อที่ 3) มีประเทศในสหภาพยุโรปหันมาเรียนรู้ข้อดีข้อด้อยของประเทศฝ่ายต่างๆ จึง มีการพัฒนาร่วมมือกันในประเด็นนี้การให้ความสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ บนโลกนี้ คือผู้นำที่เชื่อในการกิจ ช่วยโลก ทั้งในฐานะบุคคลธรรมดาและในฐานะสมาชิกขององค์กร ต้องมีความรับผิดชอบทุกๆ การกระทำ จึง ทำให้เกิดสุขและอิสรภาพที่ถือเป็นสิ่งล้ำค่า

องค์ทะไลลามะมีความเห็นว่า ประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นแล้วว่า ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคมเพียงหนึ่งเดียวอันใดที่จะเพียงพอ จึงควรมีหลายอย่างที่จะช่วยกัน เพราะเพียงทฤษฎีพุทธ

ในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจสังคมที่สมบูรณ์แบบที่ไม่ปรากฏมีในตัวเอง จึงควรมีการนำประเด็นต่างๆ จากหลากหลายระบบทั้ง มาร์ค สังคมนิยมและประชาธิปไตย เช่นกันในแง่การพัฒนาทัศนคติที่เป็นประโยชน์ทางสังคม การเป็นหุ้นส่วนร่วมนกัน (Partnership) อาจช่วยคนหลายพันล้านคนได้ ในการพัฒนาครอบครัวแห่งมนุษยชาติที่สงบสุขมีมิตรไมตรีต่อกันของชาติต่างๆ ที่มีหลากหลายลัทธิ ประเพณี ศาสนาและระบบเศรษฐกิจการเมือง แต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบเพื่อนำไปสู่ความสามัคคีปรองดอง จึงไม่มีทางเลือกอื่นๆ (Dalai Lama, 1995)

ในประเด็นเศรษฐกิจโดยเฉพาะทุนนิยมตลาดเสรี ความสำเร็จคือ “การเห็นชอบปฏิบัติชอบ” การที่จะผนวกระบบทุนนิยมเข้ากับพระพุทธศาสนาก็ต่อเมื่อมีการนำหลักการเห็นชอบปฏิบัติชอบเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ พระองค์หวังว่าสักวันหนึ่ง “ระบบทุนนิยม” จะแทนที่โดย “ระบบตลาดเสรีที่มีความรับผิดชอบ” (ศภณ สุวรรณรัตน์, 2552)

ความรับผิดชอบต่อสากลขององค์กรภาคธุรกิจ

ความรับผิดชอบต่อสากลกับประเด็นทางเศรษฐกิจ ในการอธิบายเน้นที่หลักการ การนำกรุณาไปสู่แวดวงธุรกิจระหว่างชาติ ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ระหว่างชาติที่รวยกับชาติที่ยากจนถือเป็นที่มาของความทุกข์ยากที่ยิ่งใหญ่สุดบนโลกใบนี้ แม้ชาติที่ร่ำรวยสูญเสียผลงานในระยะสั้น แต่บริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ต้องกำจัดหรือลดทอนการพำร่วยประโยชน์ของชาติที่ยากจน การพำร่วยทรัพยากรที่มีคุณค่าเพียงเล็กน้อย ประเทศต่างๆ มีเพียงเติมเชื้อบริโภคนิยมในประเทศที่พัฒนาจึงเป็นความพิบัติที่ใหญ่หลวง ถ้าเป็นไปอย่างนี้โดยไม่ตรวจสอบจะเป็นอันตราย การทำให้เศรษฐกิจที่อ่อนแอไม่ให้หลากหลาย เป็นนโยบายที่กว้างมากขึ้นเพื่อส่งเสริมเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (altruism) ดูเหมือนเป็นเชิงอุดมคติไม่ใช่การแข่งขันหรือต้องการทรัพยากรเท่านั้นควรเป็นแรงผลักดันในแวดวงธุรกิจเช่นกัน (Dalai Lama, 1995)

การเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับความรับผิดชอบต่อสากลแม้เป็นเรื่องยากที่สุดแต่เป็นสิ่งสำคัญที่จะเชื่อมโยงเศรษฐกิจหรือเศรษฐศาสตร์กับความกรุณาเข้าด้วยกัน แต่สามารถและควรเข้ามาบรรจบกัน 2 ระดับคือ 1) ระดับปัจเจกบุคคล 2) ระดับโลก

1) ระดับปัจเจกบุคคลแต่ละคนควรมีความพอใจกับเรื่องเงินเพื่อจะได้เป็นอิสระนั่นคือความสันโดษในวัตถุ

2) ระดับโลก กลุ่มองค์กร ประเทศ สหภาพ เช่น องค์กรภาคธุรกิจ ควรหามาตรการที่นำมาใช้ได้ทันทีเพื่อจะสร้างสรรค์หลักทางจริยธรรมให้กับโลกทางธุรกิจและการเงินไม่ใช่เพียงเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตัวเอง แต่ยังสร้างปัญหาเลวร้ายยิ่งแก่ระบบนิเวศวิทยาให้กับโลกโดยรวม เศรษฐศาสตร์นั้นจะต้องรับผิดชอบต่อการสร้างช่องว่างระหว่างประเทศและแม้กระทั่งช่องว่างระหว่างประชาชนในประเทศเดียวกัน

ด้วยการเปิดมุมมองให้กว้างขึ้นโดยคำนึงถึงความผาสุกของโลกโดยรวมและคนรุ่นหลังในวิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจของเรา ดังนั้นเศรษฐกิจที่รับผิดชอบต่อหลักๆ คือ

1) คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น

2) ผู้ที่รับผิดชอบต่อมิติด้านการเงินและภาคธุรกิจจะต้องพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบที่มีรากฐานอยู่บนความรักสากลและใคร่ครวญมากขึ้นว่าอะไรคือสิ่งที่ดีงามสำหรับโลกทั้งมวล

ในประเด็นการนำความรักสากล ความรักไม่ได้ว่าหลงลืมตนเอง ความกรุณาและความรักสากลในโลกธุรกิจหมายถึงคนที่ทำงานในด้านพาณิชย์กรรมและการเงิน องค์กรภาคธุรกิจทั้งหลายต้องตระหนักถึงผลที่จะตามมาของการตัดสินใจและกิจกรรมทั้งด้านลบและด้านบวกในกรอบการมองที่กว้างยิ่งขึ้น หากเกิดผลลบออกไปในวงกว้างต้องทุกข์ทรมาน ดังนั้นจึงต้องพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและเปิดมุมมองที่กว้างไกลยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อการจะเป็นมนุษย์ที่ดีได้เช่นกัน เพราะการผลิตทางเศรษฐกิจมาจากทรัพยากรนิเวศสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่มีจำนวนจำกัดและลดน้อยลง แต่ประชากรโลกกลับเพิ่มมากขึ้น คุณภาพสำคัญมากกว่าปริมาณ แม้พระพุทธศาสนาจะมองทุกชีวิตมีคุณค่า แต่การอยู่รอดของมนุษย์ที่มีค่านำสนใจกว่า (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2543) แต่ถ้าประชากรมากเกินไปแต่ไร้คุณภาพก็อันตราย ดังนั้นการจำกัดจำนวนประชากรโลกเป็นเรื่องสำคัญ เพราะชีวิตมีความสุขและมีความหมายต่อการดำรงอยู่มากกว่าประชากรจำนวนมากแต่เป็นทุกข์ เบียดเบียนกันและ แสวงหาประโยชน์จากกันเอง ไม่มีประโยชน์เท่าที่ควร

แม้การประยุกต์หลักทางจิตวิญญาณเข้าไปในธุรกิจเป็นเรื่องที่ยากยิ่งเพราะการแข่งขันมีบทบาทสำคัญ แต่เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ (constructive) การค้าที่เป็นธุรกิจมักเน้นกำไร (profit) ก่อนคน (people) ความรับผิดชอบต่อสังคมมีส่วนสำคัญต่อสังคม องค์กรภาคธุรกิจมีการพัฒนา “การเห็นชอบปฏิบัติชอบ” ในธุรกิจระบบทุนนิยมเข้ากับหลักพระพุทธศาสนาเมื่อมีการนำหลักการเห็นชอบปฏิบัติชอบซึ่งเป็นการพัฒนามุมมองที่กว้างไกลและเป็นอิสระเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในระบบภาคส่วนของธุรกิจ ดังนั้น “ระบบทุนนิยม” จึงควรที่จะปรับเปลี่ยนโดย “ระบบตลาดเสรีที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม” (ศกณ สุวรรณรัตน์, 2552)

เศรษฐกิจระบบทุนนิยมตลาดเสรีแม้จะมีในหลายประเทศแต่ก็ควรมีความโอบอ้อมอารีมากขึ้น เรียกว่า ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (responsible free market economy) นั่นคือความต้องการบรรยากาศ “การเปิดรับและการร่วมมือ (openness and cooperation)” ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นเร่งด่วนระดับโลกสมัยใหม่ ไม่จำกัดเพียงครอบครัวหรือแม้แต่พรมแดนชาติหรือประเทศ เมื่อเกี่ยวข้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจ จากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศ จากทวีปสู่อีกทวีป โลกจึงเกี่ยวข้องอาศัยกันอย่างไม่หนีไม่พ้น แต่ละประเทศต่างพึ่งพาอาศัยกัน ในการพัฒนาประเทศหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจจำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของอีกประเทศเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงความคิดขององค์กรภาคธุรกิจ

เนื่องจากเศรษฐกิจที่มีผลกระทบถึงกันทั่วโลก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะปฏิวัติความคิดและนิสัยของมนุษย์ ทั้งปัจเจกบุคคลและกลุ่มองค์กรที่เคยมีมาในอดีตที่พึ่งพาอาศัยเพียงชุมชนของตนเท่านั้น ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจที่แข่งขันจะต้องมีพื้นฐานจากความรู้สึกรับผิดชอบสากลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง คือ สิ่ง ที่จำเป็นต้องมีพันธกิจที่แท้ต่อหลักการภราดรภาพสากล จึงไม่ใช่เพียงแค่อุดมการณ์ทางศาสนา ศีลธรรมที่ คักคัลลิตี้ นี่เป็นความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ (Dalai Lama, 1995a)

ดังนั้นในเศรษฐกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมจึงควรเน้นการแก้ปัญหาที่ใจคนก่อนหรือเป้าหมาย นโยบายของ ภาคส่วนของธุรกิจหรือบริษัทต่างๆ ด้วยกระบวนการสร้างแรงจูงใจภายในที่มีต่อปัจเจกบุคคลหรือองค์กรภาค ธุรกิจคือ 1) มีการพัฒนามุมมองที่กว้างไกลและเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น และ 2) พัฒนาความรู้สึกร่วมกับผู้อื่น จากนั้น ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่มนุษย์สร้างขึ้นถึงจะแก้ไขได้อย่างเป็นธรรมชาติ ด้วยสองระดับ คือ

1) ในฐานะปัจเจกบุคคลหรือองค์กรต้องส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบที่เป็นที่ เป็นน่อง ส่งเสริมความ เมตตาการุณาขององค์กรภาคธุรกิจควรใส่ใจให้มากมีเวลาพอสำหรับเรื่องดังกล่าว

2) ในฐานะเป็นองค์กรภาคธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมมีเวลามากขึ้นคิดเรื่องประเภทนี้ คือการมีส่วนร่วม ต่อสังคมมนุษย์ด้วยการส่งเสริมการพัฒนาการุณาธรรมและความรู้สึกเป็นหมู่คณะหรือกลุ่มชุมชนมากขึ้น (a real sense of community) (Dalai Lama, 1996)

ผู้เขียนเห็นว่า ปัจเจกบุคคลหรือองค์กรภาคธุรกิจสามารถพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบสากล ในเรื่อง ของปัจเจกบุคคลหรือองค์กรภาคธุรกิจแต่ละแห่งนี้เน้นเป็นพิเศษเพื่อให้มีหน้าที่ต่างๆ กันออกไป นำความ รับผิดชอบสากลไปใช้ในส่วนความรับผิดชอบต่อสังคมที่กระบวนการสร้างแรงจูงใจภายในซึ่งกระบวนการสร้าง แรงจูงใจภายในขององค์กรภาคธุรกิจถือเป็นการพัฒนาตนและการมีตนเป็นที่พึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่ง ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งผู้บริหารผู้ถือหุ้นและพนักงาน

ดังนั้นองค์กรภาคธุรกิจที่จะรับผิดชอบต่อสังคมต้องเปลี่ยนแปลงภายในอันมาจาก 2 ปัจจัย คือ แรงบันดาลใจภายนอก (outer inspiration) ในทางพระพุทธศาสนา คือ ปรโตโฆสะที่เป็นกัลยาณมิตร และ แรงจูงใจภายใน (inner motivation) คือโยนิโสมนสิการ เพื่อที่จะพัฒนาต่อยอดไปสู่การพัฒนาระดับลึก (vertical level) ได้แก่ปัญญาซึ่งเป็นการพัฒนาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กร (ผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร และพนักงาน) เป็นการ รับผิดชอบภายในองค์กร และระดับกว้าง (horizontal level) ได้แก่ กรุณา ที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียภายนอกองค์กร (สังคมใกล้ : ลูกค้า ครอบครัวพนักงาน และชุมชน สภาพแวดล้อมรอบๆ องค์กร, สังคมไกล : ประชาชนทั่วไป และ คู่แข่งทางธุรกิจ)

กระบวนการการสร้างความรักมิตรชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจระดับภายใน

กระบวนการการสร้างความรักมิตรชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจที่จะพัฒนาความรักมิตรชอบต่อสังคมเป็นเป็นขั้น ๆ ตามลำดับกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เริ่มจาก ขั้นที่หนึ่ง องค์กรภาคธุรกิจเข้าใจยอมรับปัญหาอย่างถ่องแท้ เริ่มจากปัญหาภายในองค์กร ทุกที่มีปัญหาทั้งสิ้น ขั้นที่สอง คือ องค์กรภาคธุรกิจหาสาเหตุของปัญหาเพื่อละและหลีกเลี่ยง ขั้นต่อไป องค์กรภาคธุรกิจฝึกจิตจนกระทั่งไม่ต้องคิดเห็นแก่ผลประโยชน์อย่างเดียว การมีความรักมิตรชอบนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากมิได้มีปัญญาที่เจาะทะลุ ทางตลอดกว้างไกลและเป็นอิสระอย่างปรีโปร่ง

ขั้นตอนลำดับกระบวนการขยายความรักมิตรชอบซึ่งมาจากศักยภาพของมนุษย์ที่อยู่ในองค์กรหรือบริษัทพร้อมที่จะปรับปรุง เนื่องจาก เจตนาบริสุทธิ์พื้นฐานที่มีอยู่ เหมือนดังท้องฟ้าที่อยู่เบื้องหลังเมฆหมอกดำครึ้ม เริ่มต้นด้วยองค์กรภาคธุรกิจมีวิสัยทัศน์เบื้องต้น

ประการแรก องค์กรภาคธุรกิจสร้างทัศนคติบวกหรือสัมมาทิฐิต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้าง การปฏิบัติเริ่มด้วยการเลือกลูกค้าที่ดีที่สุดประเมินคุณค่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นที่ไม่สนิทใกล้ชิดกัน จากนั้นขับออกไปรวมถึงคนทั่วไปและคู่แข่งทางธุรกิจ คนที่ทำอันตรายต่อตัวเราหรือเพื่อนเรา ด้วยการจัดกำแพงอารมณ์ที่ขัดขวางความเจริญก้าวหน้าออกไป

ประการที่สอง องค์กรภาคธุรกิจมีความใจดีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกส่วนจาก ผู้บริหาร พนักงาน บริษัท สังคมใกล้เคียงครอบครัวพนักงาน เมื่อเราพึงพาอาศัยความใส่ใจและดูแลของคนอื่น ดังที่เราเริ่มชื่นชมความใจดีในส่วนเบื่องลิก ความกตัญญูรู้นี้ ค่อยๆ ขยายไปยังคนอื่น ๆ นอกจากกลุ่มเพื่อน ๆ การปฏิบัติบางอย่างในขั้นนี้ต้องการให้ระลึกถึงความใจดีที่ได้รับตลอดชั่วชีวิต การปฏิบัติอย่างอื่นมุ่งเน้นที่การอนุโมทนาต่อการบริการที่คนอื่นได้ทำโดยเขาไม่ได้มีเจตนาที่จะทำ เทคนิคที่สนับสนุนเน้นที่การเห็นคุณค่าศัตรูเพราะศัตรูทำให้มีโอกาพิเศษปฏิบัติขั้นดีธรรม ความใจกว้างและความอดกลั้น

ขั้นที่สามและที่สี่ สอดคล้องกันต่างทำให้กันเข้มแข็ง ขั้นที่สามต้องการตอบสนองความใจดีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยการพัฒนาความตั้งใจให้เขาประสบผลสำเร็จนำไปสู่ขั้นที่สี่

ขั้นที่สี่ องค์กรภาคธุรกิจเรียนรู้ที่จะรักเริ่มด้วยการเข้าใจยอมรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับได้รับความทุกข์อย่างไร สำนวณว่าสถานการณ์ที่ทุกข์ลำบากจะอย่างไร สร้างความเข้าใจให้องค์กรก่อนและขยายไปยังสังคมใกล้เคียงและสังคมไกล ขั้นนี้เมื่อได้มีความก้าวหน้า แต่ก่อนที่จะขยายความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ บริษัทพยายามทำเป็น 3 เท่า ค่อยๆ เพิ่มความเข้มข้น ขยายความใส่ใจและแสดงความรักออกไปในที่สุด เพื่อจะเป็นเพื่อนกับภาคส่วน ซึ่งใส่ใจสถานการณ์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและพร้อมสามารถช่วยได้ ให้ขยายความรู้สึกรักและใส่ใจโดยไม่มีอคติ ความรักปราศจากความยึดถือตอบ เป็นเรื่องการใช้ความรู้สึกรักคืนเคยและนำความรักในขอบเขตที่กว้างไกลขึ้น เป้าหมายเพื่อพัฒนาความใส่ใจในจิตใจวิสัยทัศน์หรือนโยบาย

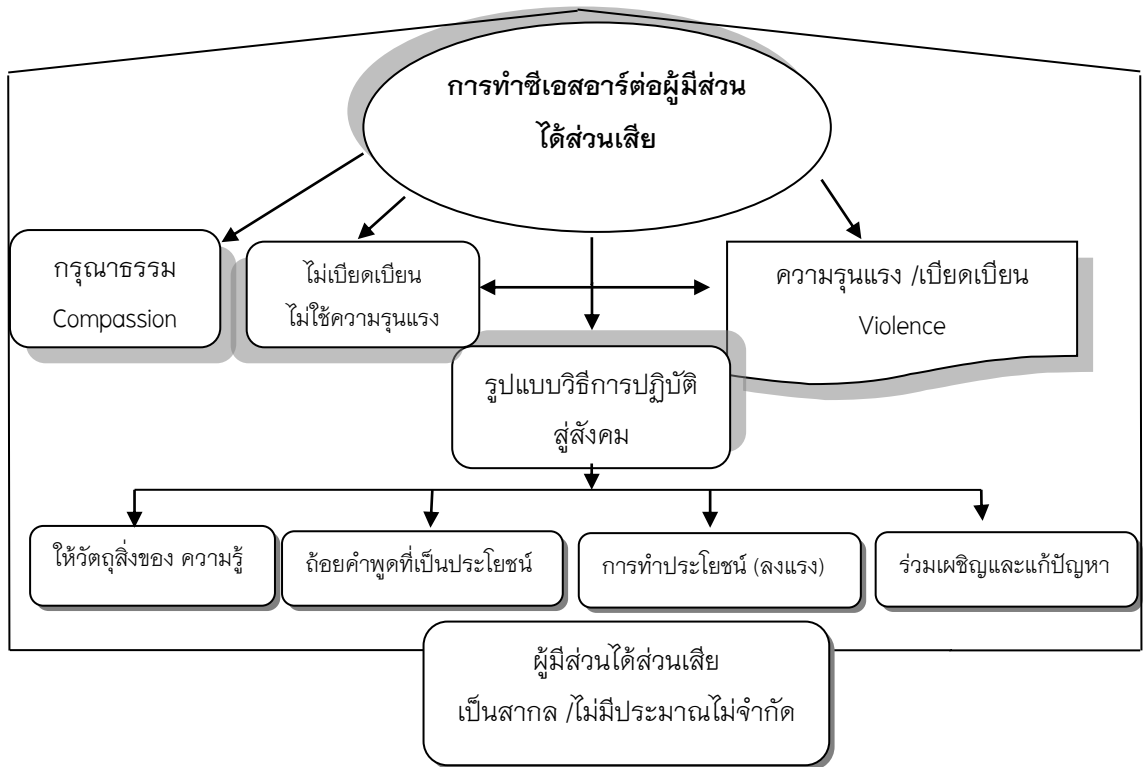
ของบริษัทเหมือนแม่ที่รู้สึกต่อลูกตัวเองและกำหนดความรักไปแก่คนและสรรพสัตว์ที่มากขึ้นนี้เป็นความรักที่จริงใจมีพลัง

ขั้นที่ห้า องค์การภาคธุรกิจฝึกแสดงกรุณาธรรมความปรารถนาเบี่ยงลึกที่จะเห็นคนอื่นอุปสรรทจากความทุกข์ นี่เป็นแง่มุมอื่นของความรัก ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเห็นผู้อื่นมีความสุข การรักและมีกรุณาธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือจน สุขภาพดีหรือชั้โรค เด็กหรือคนแก่ ทั้งในยามปกติ ยามทุกข์ยากและยามมีความสุขหรือประสบความสำเร็จ การมีความรู้สึกรักทุกคนอย่างมั่นคงและต่อเนื่องเป็นสิ่งที่จำเป็นโดยเฉพาะในสภาวะที่ทุกข์ลำบากของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน

ขั้นที่หก องค์การภาคธุรกิจแสดงปณิธาน นโยบาย วิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ต่อการให้ประโยชน์แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และขั้นที่เจ็ดและขั้นสุดท้ายเปลี่ยนประสบการณ์ความรักและกรุณาที่ปราศจากอคติไปยังจุดหมายสูงสุดแห่งการประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพในการช่วยและเสริมสร้างความหลากหลายที่กว้างขวางของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับ

ขั้นที่เจ็ด องค์การภาคธุรกิจเปลี่ยนเน้นเฉพาะบริษัทตัวเองไปเป็นการใส่ใจสังคมใกล้และสังคมไกลที่มั่นคงขึ้น เพราะการพัฒนาศักยภาพตัวเอง สามารถดูแลตัวเองพร้อมกับดูแลผู้อื่น ความหลากหลายของเทคนิคในการสร้างความสัมพันธ์ใหม่โครงสร้างมีจิตใจและเน้นย้ำมากขึ้น ความหลากหลายเพิ่มและทำให้ประสบการณ์ลึกซึ้งขึ้น

ทั้งนี้เทคนิคบางประการอาจเหมาะกับอุปนิสัยและมุมมอง วิธีการบางอย่างอาจง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้นนี้เป็นวิธีการขยายความรักของปัจเจกบุคคลที่องค์กรภาคธุรกิจสามารถที่นำไปปรับใช้ได้ (Dalai Lama, 2005) นี่เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่องค์กรภาคธุรกิจเน้นลำดับกระบวนการในการนำเสนอการปฏิบัติการ โดยเฉพาะในการพัฒนาลำดับการความรับผิดชอบต่อสังคมนับเป็นหลักการหนึ่งที่ทำให้มองเห็นการอธิบายการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการซีเอสอาร์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นถือว่าเป็นลักษณะของซีเอสอาร์เชิงรับ (Responsive CSR) ที่องค์กรภาคธุรกิจต้องมีในส่วนผู้ถือหุ้น ผู้บริหารและพนักงานเป็นฐานนำไปสู่ซีเอสอาร์แบบอื่นๆที่จะต้องมียุทธศาสตร์ภายในที่ชัดเจนเป็นซีเอสอาร์เชิงกลยุทธ์ (Strategic CSR) เป็นซีเอสอาร์เชิงสร้างสรรค์ (Creative CSR) เพราะเป็นการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงจากภายในขององค์กรเพื่อประโยชน์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน สามารถแสดงเป็นผังกระบวนการซีเอสอาร์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังแผนผังที่ 1

แผนผังที่ 1 ผังกระบวนการฮีเอสอาร์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

กระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

องค์กรภาคธุรกิจประยุกต์ใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจที่จะสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมจำเป็นต้องมีเครื่องมือเชื่อมระหว่างนามธรรมภายในกับช่องทางที่แสดงออกภายนอกที่สัมผัสได้ เป็นรูปธรรมเพื่อให้เห็นหลักเกณฑ์หรือรูปแบบการประยุกต์ใช้ในส่วนรายละเอียดขึ้นอยู่กับบริบทต่างๆ ด้วยเนื่องจากความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลักการองค์รวมระหว่างกรุณาธรรม ไม่เบียดเบียน ไม่ใช้ความรุนแรง เน้นความรัก ไม่พยายาบทต่อกัน กับปัญญา ความสมเหตุสมผล รวมทั้งแนวคิดการพึ่งพาอาศัยกัน และสมดุลยภาพเป็นลักษณะภายใน (inner quality) สามารถผสานกับวิธีการภายนอก (outer quality) ที่เป็นรูปแบบซึ่งในที่นี้มีสังคหวัตถุ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นโมเดลเบื้องต้นต่อการแสดงออกผู้เขียนแยกประเด็นวิธีการที่จะรองรับความรู้สึกรับผิดชอบสังคมของภาคธุรกิจ ไว้ เป็น 4 ประเด็นหลัก คือ

1) กระบวนการด้วยการเสียสละหรือการให้ (วัตถุสิ่งของ)

การเสียสละหรือการให้ถือว่าเป็นรูปธรรมเบื้องต้นที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ องค์ทะไลลามะ ทรงให้ความหมายการให้ หมายถึง ทศกัณฐ์ที่ใจกว้าง พร้อมทั้งกายกรรมและวจีกรรมที่มาจากความใจกว้างมีน้ำใจ การให้ที่เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นจำเป็นต้องละทิ้งความตระหนี่ เกี่ยวกับการบรรเทาความยากไร้ของอีกฝ่าย และไม่เกี่ยวกับการได้อะไรตอบแทน ถ้าแสวงหาผลประโยชน์ให้ตัวเองจากความใจบุญสุนทานในอนาคตเหมือนการกู้หนี้ยืมสินพร้อมผลประโยชน์ เสียสละให้แก่ผู้อื่น แทนมองผลกรรมที่น่าปรารถนา จริงๆจะเพิ่มพูนแก่ผู้ให้ การปฏิบัติในเรื่องความใจกว้างจำเป็นต้องพัฒนาความตั้งใจที่จะสละสิ่งที่ครอบครองอยู่ทั้งหมด องค์ทะไลลามะ ทรงมองการให้มียอยู่ 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 การสละวัตถุสิ่งของ เช่น เงิน เสื้อผ้า และอาหาร การให้แก่คนยากจนและคนป่วย รวมทั้ง การให้การศึกษ และอุปกรณ์การดูแลสุขภาพ

ระดับที่ 2 การให้คำสอนที่กระจางเกี่ยวกับการปฏิบัติทางจิต เช่นเดียวกับขนิธการเลี้ยงชีพทางโลกที่เหมาะสม เช่น ในการปฏิบัติทางการแพทย์ และการให้กำลังใจเพื่อปฏิบัติทางศีลธรรม

ระดับที่ 3 การบรรเทาจากเหตุการณ์ที่เต็มไปด้วยความกลัวด้วยปกป้องสรรพสัตว์จากโจร รัฐบาลที่ไม่เป็นธรรม สัตว์ร้าย น้ำท่วม ไฟ และอื่นๆ นี่รวมทั้งการปกป้องสัตว์แม้แต่การช่วยเหลือจากหล่ม (Dalai Lama, 2005)

ในเรื่องความกรุณา การพึ่งพาอาศัยกัน ทุกภาคส่วนไม่สามารถอยู่ลำพังคนเดียวได้ต้องมีการให้ อย่างน้อยต้องระลึกเสมอว่า มีคนที่เคยให้เราในอดีต นี่เป็นประเด็นสำคัญ ในส่วนการให้ที่รับผิดชอบต่อสังคม ขององค์กรธุรกิจสอดคล้องกับองค์ทะไลลามะได้ให้คำแนะนำในการใช้ทรัพย์สินสมบัติโดยเฉพาะการให้ควรเน้นที่ การให้หรือบริจาคโดยเงินทุนทรัพย์สินเป็นไปเพื่อการศึกษาจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะอนาคตของโลกอยู่ในมือของเด็กๆ ยิ่งถ้าต้องการสังคมที่มีกรุณาธรรมและยุติธรรม จำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาแก่เด็กให้มีความรับผิดชอบ เป็นคนที่ใส่ใจ (ผู้อื่น) (Dalai Lama, 1999) องค์กรภาคธุรกิจสามารถที่จะให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะ การให้การศึกษาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยั่งยืน

2) กระบวนการด้วยการแสดงคำพูดสื่อสารที่นำประโยชน์และไฟเราะ

ในการแก้ปัญหาที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีพื้นฐานมาจากกรุณาธรรมและความไม่เบียดเบียน (อหิสาธรรม) องค์กรภาคธุรกิจต้องดำเนินการด้วยการพยายามเจรจา การพูดคุย การใช้ภาษาในการสื่อความซึ่งหมายถึงการประนีประนอม ยอมรับฟังทรรศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเคารพในสิทธิของผู้อื่น ด้วยจิตวิญญาณของการรวมขอมกัน เพราะไม่มีใครเป็นผู้ชนะร้อยเปอร์เซ็นต์และไม่มีใครเป็นผู้แพ้ร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นแนวทางปฏิบัติที่จะเป็นไปได้มากที่สุด และองค์ทะไลลามะเน้นว่า เป็นวิธีเดียวที่มีอยู่ ครอบงำที่โลกเล็กลงเรื่อยๆ ทรงให้เหตุผล 2 ประการ คือ

1) มโนทัศน์เรื่อง “เรา” และ “เขา” กำลังจะหมดสมัยนิยม เพราะความสนใจของเรามีอยู่เป็นเอกเทศจากผู้อื่นจึงมีผู้ชนะและแพ้โดยเด็ดขาดสิ้นเชิง

2) แนวคิดเรื่องการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ผลประโยชน์ของเราและผู้อื่นเกี่ยวเนื่องกันอยู่ จึงเป็นไปได้ที่จะมีผู้ได้รับชัยชนะร้อยเปอร์เซ็นต์ ยอมแบ่งครึ่งต่อครึ่ง หรือบางทีอาจจะเป็นสัดส่วน 60-40

การสานเสวนากัน (dialogue) ย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ เพราะทำที่ดังกล่าวกว้างเป็นแนวทาง “สายกลาง” พระองค์ทรงเห็นว่า ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ใช้ความรุนแรง (อหิงสาธรรม) หมายความว่า เราสามารถที่จะมีพรรคชนร่วมกัน มีความรู้สึก มีสิทธิร่วมกัน และในลักษณะนี้ ก็จะแก้ปัญหาได้

ผู้เขียนมีทัศนะว่า นี่เป็นลักษณะของคุณสมบัติหรือวิธีการแก้ปัญหาเบื้องต้นที่ควรต้องมีและมีแต่ นำความเจริญหรือความสำเร็จมาให้ฝ่ายเดียว ดังที่องค์ทะไลลามะทรงเน้นเสมอถึงการสานเสวนาเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญมากในการเสริมสร้างความเข้าใจกันและเกิดความสมานฉันท์ (ราชพี เมห์โรตระ, 2549) และลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับหลักให้ระลึกถึงกัน (สาราณียธรรม: ข้อเมตตาวจีกรรม) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) องค์การธุรกิจที่จะทำซีเอสอาร์ต้องตระหนักถึงการสื่อสารที่เป็นจริง เป็นประโยชน์ เป็นที่รักชอบใจ ไพอระะ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3) กระบวนการด้วยการลงแรงทำประโยชน์

การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ใช่เพียงการให้เสียสละวัตถุให้ความคิดและคำพูดที่ดีเท่านั้น หากแต่ลงมือกระทำด้วยการเสียสละแรงกายขวนขวายช่วยเหลือในกิจการต่างๆ ปรากฏให้เห็นอยู่พร้อมหน้าหรือสัมผัสตัวตนที่แท้จริง แม้ไม่มีมาตรฐานเฉพาะในประเด็นที่การปรับพฤติกรรมด้วยการทำประโยชน์ ด้วยการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะด้านร่างกาย การทำประโยชน์ตนและผู้อื่นพร้อมกันนี้สอดคล้องกับ พระสูตรหลายพระสูตรในอังคุตตรนิกายที่กล่าวถึงประเภทบุคคล 4 ประเภท โดยเฉพาะประเภทที่ 4 บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ไม่ว่าจะอาชีพหรือทำอะไร การกระทำที่เป็นประโยชน์นับเป็นสิ่งสำคัญ ประเด็นนี้ยกตัวอย่างคนที่ เดินผ่านท่อน้ำหยดลง จะต้องปิด เห็นไฟเปิดที่ไม่จำเป็นก็ปิด ถ้าเป็นองค์กรภาคธุรกิจจะต้องแสดงความเคารพเหมือนอย่างที่เราหวังให้คนอื่นทำกับตน ถ้าเป็นนักวิทยาศาสตร์เห็นว่าการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องทำอันตรายแก่คนอื่น ๆ ด้วยความรับผิดชอบก็ต้องละทิ้งไม่ทำงานนั้นเสีย นี่ขึ้นอยู่กับทรัพยากรของตนเองและการยอมรับข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม จะทำสิ่งไหนๆ ก็ได้ ลักษณะนี้เน้นเป็นการกระทำที่เอื้อประโยชน์ต่อตนและผู้อื่น

4) กระบวนการด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา

การพัฒนาความรู้สึกร่วมกันมาจากการร่วมเผชิญและแก้ปัญหา หรือร่วมสุขร่วมทุกข์เสมอกัน องค์การภาคธุรกิจไม่เรียนรู้ที่จะทำเพียงเพื่อบริษัทของตนเองเท่านั้น หรือสังคมใกล้ แต่ควรทำเพื่อประโยชน์สุขเพื่อสังคมไกลด้วยแม้แต่ คู่แข่งทางธุรกิจทั้งหมด การร่วมสุขร่วมทุกข์นี้เป็นการอยู่ข้างเคียงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือ ลูกค้า ประชาชน และอยู่กับคนที่ทุกข์ยากพร้อมทั้งสิ่งแวดล้อม เน้นให้มีกรุณาธรรมนั้นคือความปรารถนาให้พ้นทุกข์

แต่การที่พระองค์ทรงทำตนเสมอเป็นการเชื่อมพระองค์กับผู้ที่พระองค์จะให้การช่วยเหลือนั้นเป็นการร่วมมิตนเสมอ (สมานัตตดา) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เพราะมีแรงจูงใจที่ดี (เจตนาดี หรือธรรมฉันทะ) แม้แต่องค์กรภาคธุรกิจสามารถช่วยมนุษยชาติได้แต่ถ้าปราศจากแรงจูงใจที่ดีก็ไม่สามารถช่วยได้ ความคิดจิตที่ประกอบด้วยกรุณา เป็นสิ่งที่สำคัญต่อมวลมนุษยชาติ (Dalai Lama, 1996) ถ้าขาดความรู้สึกรักเป็นมนุษย์ ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจและแวดวงอื่นถือได้ว่าสกปรก แทนที่จะรับใช้มนุษยชาติ กลับเป็นเครื่องมือตัวแทนต่อการทำลายล้าง นอกจากการพัฒนาความรับผิดชอบสากลแล้วจำเป็นต้องเป็นคนหรือองค์กรที่รับผิดชอบด้วยการนำไปปฏิบัติ

ประเมินระดับการดำเนินซีเอสอาร์แนวพุทธ

ผู้เขียนเห็นว่า ระดับของการทำซีเอสอาร์เทียบได้กับการทำการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือสังคมที่มีพื้นฐานจากจิตใจที่ดีงามและมีปัญญาประกอบโดยแบ่งการแสดงความรักรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ เป็น 3 ระดับตามรูปแบบในลักษณะที่บริษัทองค์กรเป็นที่ตั้งคือ ระดับเต็มรูปแบบ ระดับปานกลาง และ ระดับเล็กน้อย

ในการจัดระดับดังกล่าวผู้เขียนจะได้นำเอาหลักสังคหวัตถุตามแนวพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งเพื่อกำหนดกรอบให้เห็นภาพชัดขึ้น โดยมีข้อสุดท้ายยืนยันพื้นฐานระดับแรกเน้นใช้สังคหวัตถุเต็มทั้ง 3 ข้อแรกกับข้อสุดท้ายระดับปานกลางใช้ 2 ข้อกับข้อสุดท้ายระดับน้อยใช้ 1 ข้อกับข้อสุดท้าย

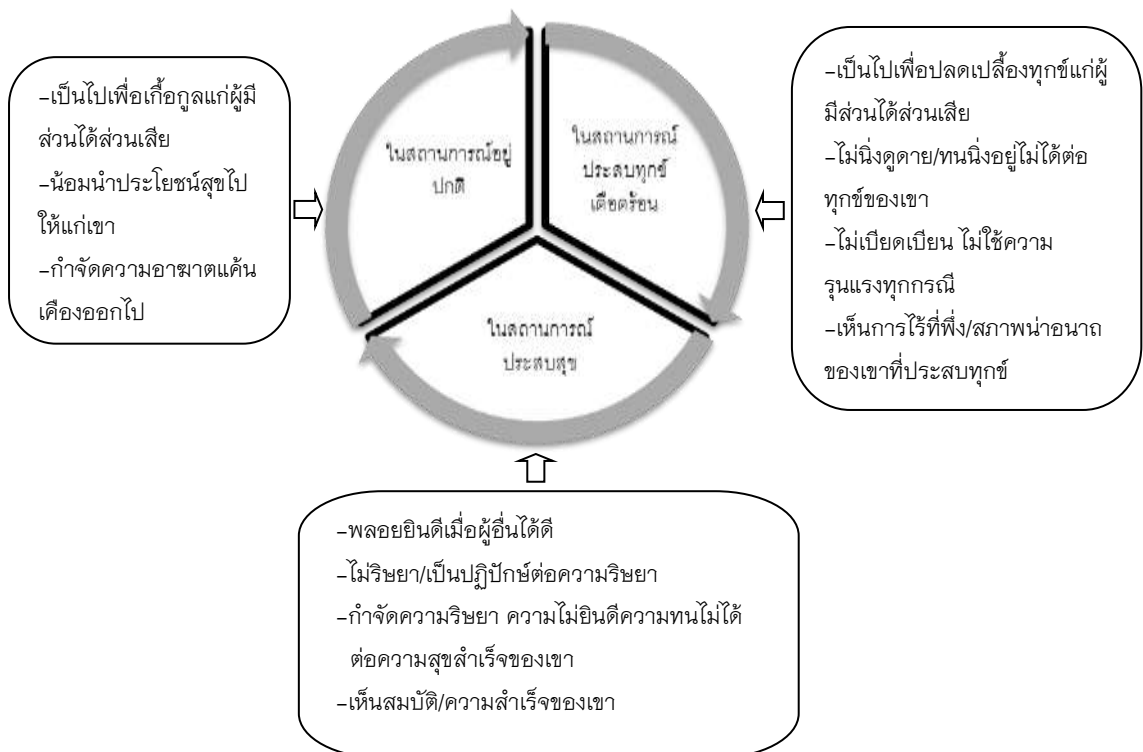
1) ระดับเต็มรูปแบบ ผู้เขียนมองว่า องค์กรภาคธุรกิจจากรกิจ ที่ใช้หลักสังคหวัตถุเต็มทั้ง 4 ข้อ นั้นหมายความว่า มีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่เพียงแต่ (1) บริจาคทรัพย์ปัจจัยเงินทุน สิ่งของหรือให้ความรู้ในส่วนต่างๆ (ทาน) (2) ยังร่วมไปถึงการพูดหรือสื่อสารกับสังคมโฆษณาทางสื่อด้วยความไพเราะเหมาะสมเป็นประโยชน์ (ปิยวาจา) (3) นอกจากนี้ องค์กรภาคธุรกิจนั้น ยังลงไปผูกพันทำกิจกรรมกับสังคมโดยการลงทุนลงแรงไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารเอง พนักงานลูกจ้าง หรือทั้งสองร่วมกันช่วยเหลือสังคม (อิตถจริยา) โดยมีข้อสุดท้าย (4) ที่รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสังคม ไม่แยกสังคมโดยเฉพาะเริ่มจากที่อยู่รอบๆ องค์กรภาคธุรกิจ ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่แยกออกจากองค์กรภาคธุรกิจโดยเด็ดขาด แต่รู้จักเชื่อมต่อกันโดยการเอาตัวเราไปเชื่อมรู้สึกสุขทุกซอกทุกซอกกับสังคมด้วย (สมานัตตดา) องค์กรธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมและทำได้แบบนี้ถือว่าการรับผิดชอบต่อสังคมเต็มรูปแบบ

2) ระดับปานกลาง ยังใช้สังคหวัตถุยังไม่ครบทั้ง 4 มีแค่ 3 ข้อขาดไปข้อใดข้อหนึ่ง นั้นหมายความว่า กลุ่มประเภทนี้อาจบริจาค (ทาน) สื่อโฆษณาเจรจา (ปิยวาจา) ลงทุนด้วยทรัพย์ ลงแรงด้วยกำลัง (อิตถจริยา) แต่ขาดความรู้สึกผูกพันกับสังคม เวลาสังคมมีทุกข์ไม่รู้สึกทุกข์ไปด้วย ไม่สนใจไม่วางตนสม่ำเสมอ (สมานัตตดา) ที่ทำไปแค่เป็นการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์องค์กรด้วยการหาประโยชน์จากผู้อื่นอยู่ หรือแม้มีการแสดงความ

ร่วมทุกข์ร่วมสุขและทำอีก 2 ข้อข้อใดข้อหนึ่งก็ถือว่ายังไม่เต็มที่ถือว่าเป็นการรับผิดชอบต่อสังคมระดับปานกลางเท่านั้น

3) ระดับเล็กน้อย ในระดับที่นำไปใช้ เพียงแค่อย่างเดียวของหลักการสังเคราะห์ 4 มีเพียงข้อใดข้อหนึ่งอาจเป็นการบริจาค (ทาน) เป็นการสื่อสารโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ (ปิยวาจา) หรือลงไปคลุกคลีช่วยเหลือด้านแรงกำลังแรงงานเพื่อสังคม (อถถจริยา) เท่านั้น มีความรู้สึกร่วมสุข ร่วมทุกข์ด้วยเช่นกันแต่ไม่ได้แสดงออกเป็นรูปธรรมถือว่าเป็นการรับผิดชอบต่อสังคมระดับต่ำ ต้องปรับปรุงแก้ไขอื่นๆ ขึ้นไป

แม้จะทำด้วยข้อใดข้อหนึ่งหรือทุกข้อ ทั้ง 3 แต่หากขาดข้อที่สี่ (ความมีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม) ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นการทำซีเอสอาร์ที่เทียมไม่ใช่ซีเอสอาร์แท้เป็นการทำเพื่อเอื้อประโยชน์องค์กรเท่านั้นมิได้เป็นการรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง สามารถแสดงได้ดังแผนภาพ

ในทัศนะของผู้เขียนองค์กรภาคธุรกิจที่ทำซีเอสอาร์เชิงพุทธสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ

1) องค์กรภาคธุรกิจที่ไม่ยอมรับผิดชอบใดๆต่อการกระทำตนเองแม้แต่น้อยไม่เอาใจใส่ต่อหน้าที่จำเป็นเป็นองค์กรที่ใช้กลไกตลาดเสรีในทางที่ผิดปฏิเสธรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น

2) องค์การภาคธุรกิจที่ประกอบด้วยความรับผิดชอบแต่เป็นเพียงหลังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น จึงเป็นความรับผิดชอบระดับผลเท่านั้นไม่ใช่เป็นสาเหตุอาจเข้าไปที่จะแก้ไขความเสียหายที่หลงไปให้ถูกต้อง

3) องค์การภาคธุรกิจที่ยอมรับผิดชอบด้วยความจริงใจต่อการกระทำของตนแม้ก่อนใช้เสรีภาพ
ดังนั้น องค์การภาคธุรกิจที่รับผิดชอบจึงควรใช้เสรีภาพในระบบธุรกิจแบบตลาดเสรีพร้อมด้วยความรู้สึกตระหนักรู้และระมัดระวัง พิจารณาผลที่อาจเกิดจากการกระทำและมั่นใจว่าการกระทำกรรมเพียงเฉพาะสิ่งที่นำไปสู่ผลที่ดี จึงควรรับผิดชอบด้วยการตรวจสอบมีปัญญาพินิจพิจารณารอบคอบมีการตระหนักข้อเท็จจริง ประโยชน์ผลได้และผลเสียที่สอดคล้องกับความดีงามและความจริง

บทสรุป

ความรับผิดชอบสังคมขององค์การภาคธุรกิจหรือบรรษัทเกิดจากเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ในส่วนภายนอกเนื่องจากโลกได้เปลี่ยนไปหลากหลายมิติ ในด้านสังคมโลกที่เล็กลงเพราะประชากรโลกเพิ่มขึ้นซึ่งดูเหมือนเป็นเพียงหนึ่งชุมชน ในด้านการเมืองมีการฝักฝ่ายทางการเมืองและการเมืองได้สร้างกลุ่มประเทศขนาดใหญ่ ในด้านการสื่อสาร การสื่อสารระดับโลกได้จัดกำแพงแห่งระยะทาง ภาษาและเชื้อชาติ ในด้านสิ่งแวดล้อมทรัพยากรทางธรรมชาติสูญสิ้น วิฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่คุกคามต่ออากาศ น้ำ ดินไม้ ตลอดจนชีวิตอันสวยงามเป็นจำนวนมาก และในส่วนของเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและการค้านานาชาติได้สร้างเศรษฐกิจระดับโลกทำให้องค์กรภาคธุรกิจซึ่งถือเป็นสถาบันหนึ่งในการขับเคลื่อนโลกนำไปสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกระดับทำให้การกระทำธุรกิจที่แสวงหาผลกำไรเพียงอย่างเดียวยังไม่พอ ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย

ส่วนปัจจัยภายใน การประยุกต์ใช้พุทธปัญญาเพื่อสังคมแห่งการตื่นรู้ ด้วยการพัฒนามุมมองที่กว้างไกลและเป็นอิสระรวมทั้งการแสดงความรู้สึกมีส่วนร่วม เป็นการแสดงความรับผิดชอบในระดับทฤษฎีซึ่งทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นระดับลึกหรือระดับละเอียดที่สุด เน้นให้องค์กรภาคธุรกิจที่จะรับผิดชอบต่อสังคมต้องเริ่มที่การแก้ปัญหาหรือพัฒนาทัศนคติที่ระดับทฤษฎีดังที่ให้การดำเนินด้วยสัมมาทิฐีก่อนถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาระดับกลางซึ่งเป็นระดับความคิดหรือดาร์และระดับต้นหรือพื้นฐานทางพฤติกรรมเท่านั้นแต่ทั้งนี้พระพุทธศาสนาให้มุมมองการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมไม่ใช่หยุดอยู่เพียงแค่ระดับทฤษฎี หรือมุมมองหรือความเห็นเท่านั้น แต่ยังรวมระดับสมาธิหรือความคิดคือการแสดงความกรุณาเมตตาและมุติตาต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและระดับพฤติกรรมหรือกิจกรรมภายนอกที่แสดงออกทางการกระทำ (กัมมันตะ) คำพูด (วาจา) และการเลี้ยงชีพ (อาชีวะ) และการงดเว้นจากอกุศลกิจกรรมทั้งปวง โดยเฉพาะกิจกรรมด้านการค้าขายที่ผิดศีลธรรม 5 ประการมีการค้าขายคนเป็นต้น นับเป็นกระบวนการรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หยุดอยู่เพียงอย่างเดียวหนึ่งจนถึงการทำซีเอสอาร์ที่เต็มรูปแบบด้วยการให้ การพูดจาไพเราะและการลงแรงทั้ง 3 สถานการณ์ (ยามประสบทุกข์ ยามสุขและยามปกติ) เป็นรูปแบบการทำซีเอสอาร์ทุกระดับ (มุมมอง ความคิดและพฤติกรรม)

และเป็นการทำซีเอสอาร์เชิงสร้างสรรค์ เป็นการทำซีเอสอาร์ที่ก้าวข้ามบริบทของการรุก-รับ แต่เป็นการพัฒนา กิจกรรม ซีเอสอาร์ เชิงร่วมมือกัน (Collaborative) ที่เปิดโอกาสให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างธุรกิจและ สังคมอย่างไม่แบ่งแยกแยกขาดจากกันโดยสิ้นเชิง พัฒนาเป็น(ประชา)สังคมแห่งการตื่นรู้

เอกสารอ้างอิง

ทะเลิลามะ และเฟเบียน โอเอกิ. (2545). *กล้าฝันเพื่อมนุษยชาติ บทสนทนากับทะเลิลามะว่าด้วยเรื่องเงิน การเมืองและชีวิตอย่างที่เราควรจะเป็น*. แปลโดย วิศิษฐ์และณัฐพล วังวิญญู. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ส่วน เงินมีมา.

ทะเลิลามะ และลอเรนซ์ แวน เดน มิวเซนเบิร์ก. (2552). *วิถีแห่งผู้นำ (The Leader's Way)*. แปลโดย สมณ สุวรรณรัตน์. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุคส์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

มหาวิทยาลัยวงศกษัตริย์ราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยวงศกษัตริย์ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวงศกษัตริย์ราชวิทยาลัย.

ราชิฟ เมห์โรตรา. (2549). *เข้าใจทะเลิลามะมหาสมุทรแห่งปัญญา*. แปลโดย กฤตศรี สามะพิ. กรุงเทพฯ: สามลดา.

Dalai Lama. (1977). *Universal Responsibility and The Good Heart*. Dharamsala: Library of Tibetan Works and Archives.

_____. (1995a). *The World of Tibetan Buddhism*. trans. & ed. by Thupten Jinpa. Boston: Wisdom Publications.

_____. (1995). *Universal Responsibility and The Good Heart*. Dharamsala: Library of Tibetan Work & Archives.

_____. (2005). *How to Expand Love Widening the Circle of Loving Relationships*. New York: Atria Books.

_____. (1999). *Ethics for The New Millennium*. New York: Riverhead Books.

_____. (1996). *Kindness, Clarity, and Insight*. Co-ed by Jeffrey Hopkins and Elizabeth Napper. New York: Snow Lion Publications.